

Sevilla – Fattigdommen er international

- Uddrag af *Sevilla* fra *Soldage*, 1903

Omslagsbillede til *Soldage*, 1903

Den anarkistiske almue

Rejshebogen *Soldage* er Martin Andersen Nexøs rejseskildringer fra Spanien og især Andalusien under et ophold fra 1902-1903, hvor han arbejdede for to danske dagblade. Skildringerne omhandler primært Spaniens landskaber og befolkningen og er en del af hans tidlige udgivelser. Hans fokus ligger allerede her bl.a. på, hvordan livets forurettede findes overalt, men også på hvordan spanierne og især de fattige andalusiere rejste et anarkistisk modsvar til undertrykkelsen og ikke blot accepterede ”det politiske slapsvanseri”, som Martin Andersen Nexø mente, der herskede i Danmark på denne tid, hvor fattigdommen ifølge Nexø blot blev accepteret. I *Sevilla* hører vi om de fattige kvindelige tobaksarbejdersker, las cigarreres, men først beskrives byens mænd. I dette forløb vil vi derfor se på Martin Andersen Nexøs fremstilling af det spanske folk og især have fokus på arbejderkvinderne.

Introduktion

Uddraget er en del af en større beretning om forfatteren og journalistens oplevelser i byen Sevilla. Byens karakter og dens borgere beskrives gennem et par øjeblikksbilleder af byens mænd og deres handlinger, samt alle spanieres forhold til tobak som en gennemgribende og uundværlig del af deres liv for derefter at gå over i en intens og sanselig beskrivelse af tobaksfabrikken og dens 5000 tobaksarbejdersker. De er en del af byens nederste klasse, men beskrivelsen af dem er alt andet end kuede og undertrykte. De leverer de livsnødvendige cigaretter til spanierne, men deres opførsel bliver samtidig et udtryk for hele landets anarkistiske væsen.

Øvelser til uddrag af *Sevilla*

1. Hvordan fremstilles mændene i den indledende skildring? Hvad foretager de sig, og hvad er de optagede af?
2. Er det en positiv eller en negativ fremstilling? Find ord, der underbygger dette.
3. Hvordan fremstilles flokken af kvinder? Hvordan ser de ud, og hvad foretager de sig?
4. Er det en positiv eller en negativ fremstilling? Find ord, der underbygger dette.
5. Hvilken fortæller møder læseren, og hvordan er fremstillingsformen?
6. Hvad gør det ved læsningen?
7. Hvordan fremstilles den politiske ”Seviljaner” eller spanier?
8. Find steder i teksten, der beskriver forholdet til religionen. Hvilket billede får læseren af forholdet til religion?
9. Find steder i teksten, der viser, at spanierne måske nok var udnyttet af fx kapitalismen, men at de stadig var ubekymrede.
10. Martin Andersen Nexø var del af det folkelige gennembrud i Danmark. Perspektiver uddraget af *Sevilla* til andre tekster fra perioden.

Introduktion til skriveøvelse

Som journalist var Martin Andersen Nexø optaget af den impressionistiske skrivemåde, og denne ses også i *Soldage*. Han gengiver øjeblikkets indtryk og stemninger sanseligt og malende. Journalisten sidder på afstand og observerer og beskriver, sådan som de opleves.

Skriveøvelse – Las Cigarreres

I skal nu være impressionistiske journalister. Uddraget fra *Soldage* er en rejsebeskrivelse. Læg mærke til måden, Martin Andersen Nexø beskriver kvinderne i den del, der begynder med ”Ud af Gydernes lumske Halvmørke” og slutter med ”Den yngste 14 Aar”. Tænk på en rejse, du har været på, hvor du så et andet folkeslag, og hvordan de opførte sig. Beskriv dette på samme måde, som Nexø beskriver kvinderne. Du skal lave en beskrivelse af stedet med rammende adjektiver og en beskrivelse af personen eller personerne og deres udseende, væremåde og handlinger. Lav et malerisk øjebliksbillede, så læseren kan se det for sig.

Tekstuddrag af *Sevilla*

Fra *Soldage*, 1903

Vi er i December; Vinter er det, andalusisk¹ Vinter med Sol og blaa Himmel. Men Solen kan ikke naa ned i de snævre Gyder og dybe Gaarde; inde i Husene er det hundekoldt, og alt levende flygter ud - til Torvene og Guadalquivirs² Bredder. I Gydens Bund ligger fattige Koner paa Knæ og vasker Fortove og Fodmur; det er et Led i den ugenlige Rengøring. Hunde og Børn roder i Affaldsdyngerne, der ligger som smaa Anlæg, hvor flere Smøger støder sammen. [...]

Ud af alle Huse styrter Mænd og iler ned ad Gyden med Kappen slaet op for Munden. Møder de en Bekendt, vinker de tavst med Haanden og skynder sig forbi; spørger en Fremmed dem om Vej, lader de den spanske Høflighed ynkeligt i Stikken og svarer ikke. Aandedrættet hænger dem fortættet i Overskægget og drypper uanset ned paa Kappens pragtfulde Plyds, Cigaretten stikker dem urørt bag Øret, Blikket er stift af Skræk. End ikke de politiske Løbesedler paa Hjørnet kan afvinde dem mere end et stumt Skuldertræk. Og de iler videre, sammenkrøbne, med Kappen presset mod Munden, jagede af en usynlig og maaske indbildt Fjende - Lungesygen.

¹ Andalusien: en region i det sydligste Spanien. Regionens hovedstad er Sevilla

² Guadalquivir: er den næstlængste flod i Spanien og den længste i Andalusien

Men i Solstrimen uden for Señoritaens Sovekammer danser Myggene Bloddansen - koldere er det ikke. Og idet hun i Slaabrok træder ud paa Balkonen for at spejde efter de første sukkende Tilbedere, angiver talrige Pletter paa hendes Aasyn Kilden til Insekternes blodtunge Henrykkelse.

Der er ingen sukkende Tilbedere paa Færde - det er for koldt. Sult formaar ikke at lægge nogen Dæmper paa Seviljanerens³ Livslyst, Sorg heller ikke; kun et kan knække ham - Kulden. En Dag som denne er han ikke meget værd Kvinde og Kvinde imellem, han smutter under Balkonerne uden et Blik og stanser først paa de aabne Pladser, hvor Solen bager. Der finder han sig en Gruppe ud, gasser sig, pludrer efterhaanden saa smaat med og folder sig igen ud i al sin Aabenhed - en rigtig Solblomst. Han taler med et sygt Smil om »denne forbandede Polarvinter«, om Arabien, hvor de har Nat seks Maaneder og Dag de andre seks, og om Gammel Kastilien⁴, som er det koldeste Sted paa Jorden. I sin ustyrlige Glæde over igen at være kommet til Hægterne slaar han til Skaglerne⁵: gaar paa Kafé og spiser tyk Chokolade af Dukkekopper eller tager sin bedste Ven hen paa et Konditori og deler for ti Øre Konfekt med ham.

Ud af Gydernes lumske Halvmørke kommer der en Flok Kvinder daskende. De er i tynde, sorte Sjaler med lange Frynser, har bart Hoved og en Papirblomst i det sorte Haar. Der er enkelte nette⁶ Ansigter imellem, men Fattigdommen har ikke for Vane at opklække Skønhed, her saa lidt som andet Steds. De fleste er koparrede⁷, enkelte ogsaa enøjede, mange har hvide Plastre i begge Tindinger; alle har udspilede Næsebor og vagtsomme Øjne, der søger sig et Bytte for Latteren. Og de gaar frem som en Flok Skader, skogrende, skvadrende; de driver Spot med Dandyens⁸ tynde Ben, river i Forbifarten Æseldriveren af Sadlen, omringer hujende Udlændingen, kysser paa Fingeren ad den fede Præst, der med en indeklemmt Fnisen forsvinder under Kirkedørens tunge Forhæng. Alt er en Kilde til Latter: en haltende Hund, en Ligkiste, en nysende Tigger.

De dækker ikke frygtsomt Munden men spærrer den vidt aaben og indsuger med Begær alt, hvad Luften rummer af Sol og frisk Kulde, Smitstoffer og Stank. Deres høje, udfordrende Barme byder Alverden og dens Lungeelendigheder Trods. »Kom, og jeg skal kryste⁹ dig - var du end Døden selv - og kaste dig fra mig som en udpresset Citron,« siger deres Holdning. De fanger smaa, nøgne Unger ind, kysser dem sugende over hele Legemet og langer dem fra Favn til Favn. De skærer Tænder af Lidenskab ved Synet af en smuk Mand - men en smuk Kvinde kaster de Snavs paa.

Det er Las Cigarreras, Tobaksarbejderskerne, Sevillass Sjæl. De udgør en Hær paa ca. 5000, hvoraf den ældste er over hundrede, den yngste 14 Aar.

I Samtale med Fremmede glider Seviljaneren let hen over Tobakspigen, men i Dybden af sit Væsen beundrer han hende, med en Beundring, der er tilsat en behagelig Gysen. Hun er sorgløs, uartig, gudsforgaaen¹⁰; hensynsløs i sin Lidenskab, vittig, letbevægelig, glemsom - hun er alle Byens letlevende Egenskaber sat paa Spidsen. Seviljaneren kan ikke fornægte hende uden samtidig at bryde Staven over sig selv, og det gør ingen Spanier. Inderst inde i enhver alvorlig Spanier brænder desuden Bevidstheden om Revolutionen som den eneste Udvej, og Skammen ligger paa Lur efter ham, fordi han intet gør. Men Sevilla behøver ikke skamme sig saa meget, takket være Tobaksarbejdersken. Hun er altid parat til Tumult, det er hende, der kaster den første Sten, de fængende Feltraab udgaar fra hendes Mund. Hun

³ Seviljaner: indbygger i byen Sevilla

⁴ Kastilien: er den centrale region i Spanien. Den spanske hovedstad Madrid ligger i regionen

⁵ Skagle: reb el.lign. der forbinder et trækdyr med et køretøj

⁶ net: nydelig i udseende og fremtoning

⁷ koparret: med mange ar efter udslæt af sygdommen kopper

⁸ Dandy: selvoptaget, overdrevent velklædt mand som fremtræder sløvet over for indtryk, ødsel og med en påtaget afsky for alt hverdagsagtigt og trivielt

⁹ kryste: knuge eller klemme (ind til sig)

¹⁰ gudsforgaaen: som lever et umoralsk liv og er ugudelig og samvittighedsløs

er det musserende¹¹ Element, den indre, prikkende Uro. Og naar Proppen gaar af, er hun Knaldet og Skummet, alt det som skræmmer Kvinder og fryder Mænd.

Da Alfons XII¹² for en Snes Aar siden besøgte Sevilla og Byens republikanske Befolkning skamfuld gjorde Vanehonør for Majestæten, reddede de 5000 Tobakspiger Byens Selvagtelse ved at le Kongen ubarmhertigt ud under hans Besøg paa den store Tobaksfabrik. Og senere, engang de ikke kunde blive enige med Fabrikens mægtige Direktør om Lønsørgsmaalet, tog de alle Proletarhjerter med Storm ved deres kraftige Bevisgrunde: de slog en Strikke om Direktøren og hejsede ham ned i en dyb Brønd. Mere end én Gang har Las Cigarreras ligget paa alle fire og samlet Gadens Snavs op for med det at møde det ridende Politis Sabler og Revolvere. Og det er for en stor Del disse respektløses Skyld, at man nu maa møde med Attest fra Sognepræsten for at faa Adgang til de store Kirkefester.

Men alt dette behøver ingen Tilgivelse. Det af Stat som Kirke mishandlede Folk ser for en Gangs Skyld sine revolutionære Tilbøjeligheder og sit blasfemiske Behov uforfærdet udtalt af disse koparrede og øjenbetændte Valkyrier¹³, og det er - stik imod Folkesædvane - saa ædelmodigt ikke at lade dem i Stikken til Gengæld.

Ogsaa i Kraft af sin Stilling er Tobakspigen Nationens Kælebarn; der klæber den Lugt ved hende, som Spanieren sætter højest af alt - Nikotinens. Hvad Tobaken betyder for Spanieren kan ses deraf, at Tiggeren er fuldt saa sikker paa Godgørenheden, naar han beder om en Skærv til Tobak som naar han paaberaaber sig sin Sult.

Alle de vidunderlige Egenskaber, Spiritusen besidder herhjemme, er i Spanien blevet Tobaken til Del: den dæmper Hunger og vækker Appetit, gør vaagen og virker søvndyssende, affører og virker stoppende - alt efter de forskellige Behov. »En Cigaret«, siger Almuen¹⁴, naar nogen fejler noget, lige som den her hjemme siger: »En Snaps«. Og paa Snitsaar lægges der vaade Tobaksblade.

Det første, Spanieren gør, naar han slaar Øjnene op om Morgenen, er at famle i Mørket efter sin Cigaret, tænde den og klæbe den fast til Underlæben. Der hænger den og snor sin lille, blaa Røgkrølle opad, mens han taler, mens han hoster og nyser, og stundom¹⁵ mens han spiser og drikker. Som den hellige Ild gaar den aldrig ud, ved dens sidste Glød tændes en ny og anbringes, mellem hver Mundfuld Mad nipper han til den; Dagen igennem hænger den der. Ofte maa han ryge sig i Søvn, og saa hænger Stumpen under hans Næse næste Morgen - lige til at tænde.

Det er en tarvelig Røger, der nøjes med at puste Røgen ud paa almindelig Vis. Er man lidt af et Mandfolk, støder man den ud gennem Næsen som Spildedamp; men de rigtige Professionals svælger Røgen og sidder saa med aaben Mund og gylper den op igen ganske langsomt.

Der er dem, som tror, at man kan komme et nationalt Onde til Livs ved at beskatte det! I Spanien er Retten til at forsyne Nationen med Tobak overdraget nogle - væsenlig udenlandske - Kapitalister: Tobakskompaniet, der betaler Staten en aarlig Afgift af 90 Mill. Fr. Skønt Klima og Jordbund egner sig fortrinligt til Tobaksdyrkning, maa Bonden ikke avle Tobak til eget Forbrug engang, og Kompaniet giver yderligere 60 Mill. Fr. ud til at haandhæve dette Forbud og bevogte Landets Grænser mod Smuglere. Først efter at disse 150 Millioner er udredet, skal Raavaren og Tilvirkningen betales, Forhandlerne leve og Kompaniet have en klækkelig Fordel. Man overdriver ikke ved at anslaa den Sum, det spanske Folk aarlig lader gaa op i Røg, til langt over en kvart Milliard Frank.

Der ryges i Teatrene under Forestillingen; i Banker, paa Posthuse og i kommunale Kontorer har enhver lige til Skrивerdrengen sin Cigaret i Munden. Barberen ryger, mens han rager én; Opvarteren drypper ugenert sin Cigaretaske ned i Varerne mens han serverer dem. Taleren stanser midt i en flammende

¹¹ musserende: som danner små brusende luftbobler pga. indhold af kulsyre

¹² Alfons XII: Konge af Spanien i 1875-85

¹³ Valkyrie: kvindelig guddom som ifølge nordisk mytologi var udset af Odin til at vælge hvem der skulle dø på slagmarken, og føre dem til de døde krigeres bolig, Valhal

¹⁴ Almuen: folk i jævne eller små kår

¹⁵ stundom: nu og da

Sætning for at nippe til sin Cigaret; Præsten sniger sig under Messen om bag Alteret for at faa sig et Smugdrag, og paa Gaden gaar han med Cigaretten oppe i det vide Ærme. Børnene faar Tobak udleveret af deres Forældre, og gamle Kællinger sidder i Solen uden for Landsbyerne og bakker paa en Snadde¹⁶. Alverden ryger til Trods for Beskatningen. De, der ingen Penge har, gaar om og samler de fugtige Rester af Cigaretter op; og det hænder, at Mænd i lange Kapper følger én et helt Kvarter i Haab om, at man skal kaste sin Cigarstump. - - -

Det smælder af røde Faner i Blæst, hvor Las Cigarreras gaar frem, Ørkesløshed¹⁷ og lange Blikke driver i deres Kølvand. Fra Triana, Macarena og de andre Forstæder kommer de slængende - gnasker, klør sig i det sorte Haar og ler. Nede ved Floden løber alle Strømme sammen mod en mægtig Bygning, der skal have kostet 7 Mill. Kr. at opføre. Den er omgivet af en dyb Grav, Brystværnet¹⁸ indenfor prydes af smaa Vagttaarne med lange, smalle Skydeskaar, derinde vandrer Skildvagter frem og tilbage, og i Bygningens Grundstokværk rumsterer en Deling Militær. Bygningen minder om en Straffeanstalt, opfattes af Regeringen som en Slags Dynamitdepot og er i Virkeligheden Tobaksfabriken. Inde i den store, hvælvede Forhal er Vagten i Færd med at undersøge et Par Arbejdere, som skal forlade Fabriken. De staar med Armene strakt op over Hovedet, mens hele deres Legeme bliver indgaaende befamlet.

Ad en bred Stentrappe føres vi op i Bygningens Kærne, hvorfra Portdøre fører ind til de forskellige Fløje. Heroppe bestaar Vagten af Kvinder, saa kæmpemæssige som kun Syden kan frembringe dem; og vi overgives til en, der er saa forsvarlig bygget, at hun maa kunne fælde en Okse med et Dask af sin ene Forlab¹⁹ - eller holde den mest rebelske Tobakspige sprællende paa sit Skød som et lille Barn, mens hun undersøger, om Pigen har Tobak gemt et eller andet besynderligt Sted paa sig.

Fra alle Sider lyder der en dæmpet, hidsig Summen, som var Luften fuld af Hvepse; og idet hun aabner en af de store Døre, virker det som blev Stigbordet²⁰ aabnet i en Sluse: en ophedet Strøm af Støj og Stank hvirvler om en og tager Vejr, Vid, Bevidsthed, saa man ikke ved af sig selv, før man staar og stirrer ned gennem en 500 Fod lang Tunnel, hvor fire Rækker Kvinder sidder bøjede Hoved ved Hoved over hver sit Tobakstrug. Idet de ser op, lyser deres Ansigter hvide i den brune Snustaage, Larmen stilner med ét Slag; de stirrer paa den Fremmede med aabne Pupiler og aaben Mund, mens Fingrene ruller Cigaretter med en Hast, der virker som Flimner for Øjnene. To Hoveder bøjer sig sammen her foroven, og en Hvisken løber ned gennem Rækkerne. Man kan følge den som en Bølgebevægelse, til den slaar imod dernede i Tunnelens Bund ved Helgenbilledet, kastes tilbage og kommer op gennem Rækkerne igen - og pludselig stænker én i Ansigtet som et letfærdigt Spørgsmaal indfattet i Latter. Og Larmen koger igen over, denne sammensatte Larm fra nogle Hundrede Grupper, der ler, snakker, skændes, spruder i smaa Hvin, mens de haandfaste Vogtersker gaar hyssende op gennem Rækkerne. Her har Sevillas gode Humør sat sit Kronskud; det springer frem som en straalende Blomst af giftig Jord. Under denne lave Tøndehvælving²¹ alene arbejder 1500 Kvinder, adskillige Tusend Pund Tobak dækker Borde og Trug, men ikke en Ventil aabner sig for den friske Luft. Man kan ikke se for Tobaksstøv og ikke aande for Tobaks- og Menneskedunster; skønt jeg er en forhærdet Røger, hamrer Hovedpinen efter faa Minutters Ophold herinde saadan i mine Tindinger, som skulde den trænge Øjnene ud af Hovedet paa mig. Alle mine Evner sløves, jeg kan ikke sanse, ikke samle og fastholde Omgivelserne i et Billede; alt drejer sig kun om et - at komme ud i den friske Luft.

¹⁶ Snadde: lille kort tobakspibe

¹⁷ Ørkesløs: som på en kedsommelig måde bliver ved og ved uden at der kommer et nyttigt eller ønskeligt resultat ud af det

¹⁸ Brystværn: jordvold eller mur langs et fæstningsværk beregnet til at yde beskyttelse mod beskydning

¹⁹ lab: stor hånd

²⁰ Stigbord: lem af træ eller jern hvormed man helt eller delvis kan standse vandgennemstrømningen i en kanal, sluse el.lign.

²¹ Tøndehvælving: hvælving med form som øverste del af et rør der er skåret igennem på langs

Da rammer en egen Lyd mit Øre og jager alle Sanser op i Rædsel - den kendte Humpen af Vugger, der gaar. Der staar jo en tæt ved os, halvskjult under Trug og Arbejdsborde, en gammeldags Trævugge med fladslidte Gænger²². Kvinden, der træder den, er bleg og har hvide Plastre i Tindingerne til at dulme Hovedpinen; brunt Tobaksstøv sidder hende i Haaret, dækker de hvide Vuggeklæder, sidder som en Snusrand om Barnets smaa, udspilede Næsebor. Men Barnet sover trygt trods Larmen og den giftige Luft; der er endogsaa en svag Antydning af Rødme paa dets Kinder. Og i Moderens Ansigt skærer Smilet hvert Øjeblik gennem de fordrejede Træk og faar det til at skringe - som en hvidkalket Mur i stærk Sol.

Der er andre Vugger ned igennem Tunnelen, vel en 40 ialt; i nogle sidder Børnene over Ende og leger med Tobak, som havde de allerede begyndt paa Haandværket. Idet jeg bøjer mig over en af de Smaa og den bliver angst, siger en af Kvinderne: »Kan du ikke engang kende din Far?« De ler alle højt, men Moderen betragter mig et Øjeblik opmærksomt og ryster saa smilende paa Hovedet.

Nogle af dem har virkelig en Fader, der hjælper dem at beskatte Moderens Flid - de er ikke de bedst stillede. Andre har kun deres Moder og denne fordelagtige Anledning til at tillæmpe sig. De bærer Vidne om den kærligste Omsorg; og hvis de overlever den ulidelige Giftstank, er de selvskevne til at tage Plads ved Siden af Moderen og som hun engang træde Vuggen, give Bryst og rulle 3000 Cigaretter om Dagen - hvis de er Kvinder. Men hvis de er Mænd, er det deres uafviselige Pligt at staa paa et Gadehjørne og ryge og ryge, til de naar den højeste Fuldkommenhed, som er 200 Cigaretter i Døgnet. Og ævner de endnu mere, saa lad dem stille sig i de Knøses²³ Rækker, der hver Aften møder til Halløj uden for Tobaksfabriken og hvirvles med af Pigernes rivende Strøm, ud i Forstædernes Mulm, hvor man kan træffe dem som blegblaa Spøgelse ved næste Gry.

Der er Engle, som lever af fortyndet Æter, og Bakterier, som kun kan trives i de dybeste Kloaker; men mon nogen Skabning alligevel besidder en saadan Levedygtighed som Mennesket? Her sidder trods alt tre Kvindeslægtled og skiftes til at lulle det fjerde i Søvn; og man udpeger os en 14-aarig Moder, der netop aabner Barmen for sin skraalende Førstefødte, og en gammel Kone, der er 106 Aar og har arbejdet i Fabriken de sidste 80 Aar.

²² Gænge: buetformet stykke af træ el.lign. der oftest parvis er fastgjort under en vugge

²³ Knøs: stor dreng eller ung mand